

Ah on olla Naantalissa onnellista tosiaan!

Naantalin kaupunginvaltuuston pitkäaikainen puheenjohtaja Mikko Rönholm toivotti vuonna 2017 presidentti Sauli Niinistön ja rouva Jenni Haukion tervetulleeksi viettämään kesää Kultarantaan esittämällä heille alun W.F. Tallgrenin vanhasta runosta Muisto Naantalista. Runo alkaa sanoilla ”Ah on olla Naantalissa/onnellista tosiaan!”.

Kiinnostuin runosta ja yllättäen keväällä 2018 se ponnahti uudelleen esiin, kun perehdyin Anne Aschan-Janssonin avulla hänen isänsä, taidemaalari Erik Rauthovin Luonnonmaan Keitilässä maalaamiin tauluihin. Niistä yksi on nimeltään ”Elysee”. Taulu oli myös esillä Naantalin museossa pidetyssä Erik Rauthovin muistonäyttelyssä 2017 - 2018. Kun paikka Elysee mainitaan myös W.F. Tallgrenin runossa, ajattelin, että otanpa nyt selvää, mikä tämä runo oikein on, miten se liittyy Naantalin historiaan ja kuka oli W.F. Tallgren.

Asian selvittämistä motivoi myös se, että Naantalin Museoyhdistys ry elvytti Naantalin 575-vuotisjuhlaviikolla kylpylän historiaan liittyvien virkistysretkien perinteen järjestämällä 24.8. retken Rakkauden lähdeelle Kultarantaan. Tuossa tilaisuudessa runon alkupuoli esitettiinkin (ks. kuva 1).



Kuva 1 Rakkauden lähde Kultarannassa runon esityspäivä 24.8.2018.

Mutta mistä runosta nyt onkaan kysymys? Se selviää, kun jos jaksat lukea koko jutun:

Minne af Nådendal

Naantalin museon ystävällisellä avustuksella Muisto Naantalista runo löytyi kirjasta *Naantalin kylpylälaitos 1863 – 1963*, jonka on kirjoittanut Rauno Puottula. Kirjasta selviää myös, että runo on Sirkkaliisa Jakobssonin tekemä osittaissuomennos W.F. Tallgrenin kirjoittamasta alkuperäisestä ruotsinkielisestä runosta.

Puottulan mukaan ”runosuoni pulppusi kesäisessä Naantalissa, jossa oli runsaasti tilapäisrunoilijoita. Runoileminen oli suorastaan muodissa, siitä kertovat lukuisat säilyneet riimitykset, jotka useimmat olivat kronikanomaisia – mm. kylpyläkauteen perinteeksi tullut ’Nådendaliana’.” Kirjassaan Puottula esittää esimerkkinä vain W.F. Tallgrenin runon, koska siitä löytyy kaunis painoasuinen versio.

Netin avulla löytyy tosiaankin helposti painettuna alkuperäinen ruotsinkielinen *runo Minne af Nådendal d. 18 Juli 1870. Till Herr Doktor Söderlings namsdag*. Alkuperäistä ruotsinkielistä runoa ja suomennosta vertaamalla havaitsin, että suomennoksesta oli jätetty joitakin säkeistöjä pois ja että muutamissa kohdissa suomentaja oli poikennut alkuperäisestä ajatuksesta aika

paljon. Ohessa on runon viisi ensimmäistä säkeistöä hieman tarkentaen suomennettuna.

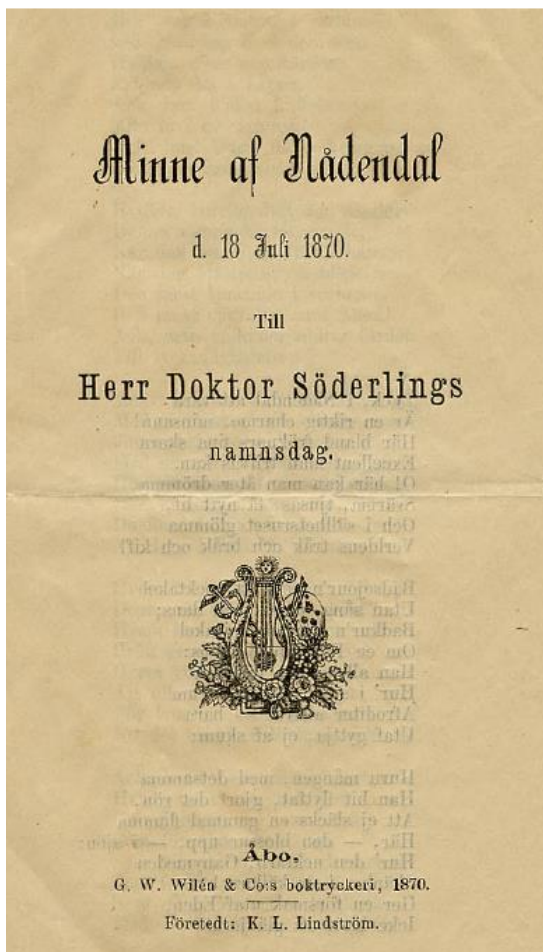
Alkuperäisessä runossa on kaikkiaan 11 säkeistöä. Loppupuolella W.F. Tallgren kohdistaa sanansa nimipäiväsankari tohtori Söderlingille, raatimies Franckille ja tohtori Lindelöfille. Fredrik Wilhelm Söderling oli kylpylän ylilääkäri 1869 – 89. Naantalilainen raatimies C. Franck oli tunnetusti yksi kylpylän perustajista ja sen toimitusjohtaja 1863 – 1911. Johan August Lindelöf oli turkulainen Åbo Gymnasiumin lehtori ja teologian tohtori. Hän oli kylpylän johtokunnan puheenjohtaja, kunnes myöhemmin siirtyi pappisuralle ensin Hauhoon ja sitten Porvooseen.

Runo on siis kirjoitettu kylpylän ylilääkärin nimipäivä-tilaisuuteen esitettäväksi kesällä 1870 ja siinä kiitetään myös kylpylän johtajaa C. Franckia. Lindelöfiä kiitetään 1868 rakennetun uuden Kaivuhuoneen hyväksi tehdystä työstä.

Kesänä 1870 Naantalin kylpylässä oli Puottulan mukaan vierailijoina hieman yli 100 herraskaista henkilöä. Määrä oli siis pieni, mutta kasvussa 1860-luvun nälkävuosien jälkeen.



Kuva 2 Kylpylän yllilääkäri Fredrik Wilhelm Söderling (lähde: Puottula 1963, 13).



Kuva 3 W.F. Tallgrenin runon kansi alkuperäispainoksessa.

Muisto Naantalista

Ah on olla Naantalissa
onnellista tosiaan!
Joukos nuorten neitosten
hienosti viihtyä saan.
Täällä voin taas unelmoida,
herään uuteen elämään,
autuaasti unhoittaen
murheet, vaivat maailman tään.

Kylpyläkausi köyhä oisi,
jos ei soitto, laulu soisi.
Ihmetekoja ken tekis,
jos ei tohtoria ois.
Hän se selvittääpi meille,
mikä sulon synnyttää:
nykyajan Afrodite
nousee savikylvystään.

Kuinka moni onkaan tehnyt
tultuaan sen huomion:
uuteen roihuun leimahtanut
täällä vanha liekki on.
Ganymedes nektariaan
lähteistänsä tarjoaa.
Portit Edenin taas meille
hetkiseksi aukeaa.

Mikä täällä maailmassa
korvata vois näyn sen:
kun mä purjeretken jälkeen
nähdä saan taas Elyséen.
Kahvipannu meitä kutsuu
luokseen lehtimajahan.
Pannun ympärillä tunnen
kaipuun siipein havinan.

Sulotuoksuin houkuttelee
lämmiin lemmenjuoma tuo.
Niin myös katse kaunottaren
joka mulle juoman suo.
Katse kirkkain maailmassa,
ja sielukkain, voi taivas!
Ah, kuinka unhottaisin purjehduksen
onnen saarehen!

Elysée sijoitettuna Luonnonmaan Keitilän rantaan

Runossa esiintyvä onnen saari Elysée on kreikkalaisen mytologian mukaan Onnela, Elision, jossa jumalten suosikit elävät kuolemattomina ja ikuisesti nuorina. Tuon nimen mukaan on saanut nimensä mm. Pariisin pääkatu (Champs-Elysée) ja suomalainen kuohuviini.

Naantalin vanhassa kylpylässä nimeä Elysée käytettiin kuvaamaan Luonnonmaan Keitilän rannassa kukoistanutta lehtoa. Naantalin historian III osassa Kerttu Innamaa kertoo kylpyläelämästä ja siihen liittyneestä huvitoiminnasta. Hänen mukaansa runon kirjoittamisen aikoihin huvielämän johdossa oli kylpylävieraiden keskuudesta valittu ns. Huvi- ja hyöty-yhdistys, joka järjesti kesän kuluessa retkiä lähistölle. Usein purje- tai soutu retki tehtiin juuri Keitilän rannassa olleeseen rehevään lehtoon, joka kylpylävieraiden viihdyttämiseksi ylevöitettiin Elyséeksi. Myös Naantalin kylpylän historiassa kerrotaan sama asia. Retkiä järjestettiin myös Viluluodolle, Kultarantaan Rakkauden lähteelle sekä Kuparivuorella sijainneeseen Alppilan paviljonkiin.

Erik Rauthovi Elyséen ja Keitilän kuvaajana

Kuvataiteilija Erik Rauthovi (1907-1967), joka asui perheineen Naantalissa vuodesta 1936 lähtien, maalasi paljon Naantalin kirkolla paratiisin portiksi kutsumaansa kiviaidan aukkoa kirkon eteläpuolella. Kirjassa *Naantali – taiteilijan paratiisi* Raino Puottula kirjoittaa, että myös Luonnonmaa ja Keitilä olivat Rauthovin suosikkikohteita. Paratiisin etsijää innoitti ehkä sama tunnelma kuin W.F. Tallgrénin runoilla kesällä 1870.

Taulun Elysee Erik Rauthovi maalasi 1946 silloisella tyyllillään. Taulun mukaan Keitilän rannan lehto oli tuolloin vielä hyvässä kunnossa. Myöhemmin lehto on rämettynyt.

Rauthovilta löytyy myös taulu Keitilän rannasta vuodelta 1958. Siinä on kuvattuna kaksi jäljelle jäänyttä rantamajaa. Rantamajoja ja laitureita lienee ollut aikaisemmin paljon enemmän, koska Keitilän ranta oli ennen yleinen höyrylaivaliikenteen pysähdyspaikka. Ja siis myös kylpylävieraiden päiväretkien kahvipaikka.

Keitilän rantaa lienee kuvannut myös turkulainen taidemaalari Armas Mikola (1901-1983), joka vietti kesiään Keitilässä.



Kuva 4 Erik Rauthovin maalaus Elysee 1946.



Kuva 5 Erik Rauthovin maalaus Keitilä 1958.

Mutta kuka oli W.F Tallgren?

Epäilemättä hän oli aktiivinen kylpylävierailija sen alkuvuosina, mutta mitä muuta hänestä tiedämme.

Netin avulla löytyy melko nopeasti 99,9 prosenttisella varmuudella oikea henkilö eli Wilhelm Ferdinand Tallgren (1816 – 1889). Hän syntyi Pietarissa, opiskeli Helsingin yliopistossa 1830-luvulla ja tuli Turkuun 1842 Katedraalikoulun, silloisen Åbo gymnasiumin venäjän ja saksan kielen opettajaksi ja myöhemmin lehtoriksi.

Bertel Wahlströmin kirjoittamassa ja vuonna 2016 julkaistussa kirjassa *Katedralskolan i Åbo – Finlands skola* kerrotaan, että hän tosiaan aloitti opettajana 1842 ja jatkoi tointa vuoteen 1875. Kirjasta löytyy myös kuva koulun opettajakunnasta 1863, jossa Wilhelm Ferdinand Tallgren istuu tukevanolaisena henkilönä. Samassa kuvassa on Tallgrenin runossa mainittu Naantalın kylpylään perustajiin kuulunut Johan August Lindelöf, joka oli siis Tallgrenin opettajakollega. Varmaankin siis juuri hän yllytti Tallgrenin tulemaan Naantalın kylpylän kesävieraaksi.



Lärarkåren 1863. I främre raden från vänster: Wilhelm Ferdinand Tallgren, rektor Frans Hjelt, Karl Konstantin Tigerstedt och Carl Gustaf Wasenius. I bakre raden från vänster: Titus Reuter, Gustaf Adolf Schultz, Casper Conrad Carlborg, Carl Jacob Arrhenius, Johan August Lindelöf, Wilhelm Neovius, Johan Simelius, Gustaf Daniel Grönlund och Karl Olof Ullberg. Foto ur Åbo Akademis bildsamling

Kuva 6 Åbo Gymnasiumin opettajakunta 1863 (lähde Wahlström 2016).

Sukututkimuslähteistä (Kurt Erlund, geni.com) selviää, että Wilhelm meni toisen kerran naimisiin vuonna 1850. Hän sai aviopuolisonsa Emma Eufrosyne Östlinin kanssa kaikkiaan seitsemän lasta vuosina 1850 – 1863. Sukututkimuslähde kertoo myös Tallgrenien musiikkiharrastuksista. Hänen isänsä oli Pietarin suomalaisen seurakunnan kanttori. Opettajantoimen ohella Wilhelm Tallgren harrasti säveltämistä ja pianonsoiton opetusta. Lisäksi

tytär Fanny Esperance (Spiik) oli ammatiltaan oopperalaulaja. Robert Tigerstedtin kirjoittaman katedraalikoulun vanhemman historiikin mukaan F.M. Tallgren oli taitava pianisti ja hänellä oli vuosien varrella useita oppilaita.



Kuva 7 Wilhelm Ferdinand Tallgren (lähde Tigerstedt 1919).

Näiden tietojen valossa on helppo kuvitella, että *Minne af Nådendal* –runo on ensimmäisen kerran esitetty jonkinlaisena lauluna silloisessa uudessa Kaivuhuoneessa heinäkuussa 1870 omistettuna ystävälle ylilääkäri Söderlingille. Runon sanatkin saavat nyt täsmentävää tulkintapohjaa. Runon kirjoittaja ja esittäjä on 54-vuotias opettaja ja seitsemän lapsen isä, joka runossa mitä selvimmin haikailee katoamassa olevaa nuoruutta yltiöromanttiseen tyyliin!

Retki Rakkauden lähteelle Kultarantaan 2018

Ehkäpä 1870-luvun melko harvalukuisille kylpylävieraille Tallgrenin runon aihe oli läheinen ja huvia tuottava. Samoin kuin runon kuvaama päiväretki Keitilän Elysée-lehdossa.

Kun Naantalin Museoyhdistys ry elvytti 2018 Henri Nevarin johdolla virkistysretken perinteen järjestämällä 24.8. retken Rakkauden lähteelle Kultarantaan, nähtiin, että traditio voitiin elvyttää nykyaikaankin soveltuvassa hengessä. Tuntematon Luonnonmaa kirjan mukaan lähde oli aikoinaan ns. terveyslähde, jonka vettä pidettiin parantavana. Veden mainiosta laadusta (tai juojien mielikuvituksesta) kertoo sekin, että tasavallan presidentti Pehr Svinhufvud tarjosi sitä kutsuvieraille Ukko-Pekan sillan vihkiäisissä. Aiemmin Rakkauden lähde oli suosittu kylpylävieraiden ja Naantalilaistenkin retkikohde, mistä kertoo kuvan 8 kortti.



Kuva 8 Kortti Kultarannan Rakkauden lähteestä (kortti lähetetty 1906).

Lähteet

Erlund, Kurt, geni.com.

Innamaa, Kerttu: Naantalin historia. Kolmas osa. Turku 1965.

Naantali – taiteilijan paratiisi. Erik Aschan-Rauthovin ekspressioita. Naantalin seudun taideyhdistys ry. 1992.

Puottula, Raino: Naantalin kylpylälaitos 1863 – 1963. 1963.

Tallgrén, W.F.: Minne af Nådendal d. 18 Juli 1870. Till Herr Doktor Söderlings namnsdag. Åbo 1870 (löytyy Åbo Akademin kirjaston kaunokirjallisuuden pienpainatesarjasta).

Tigerstedt, Robert: Åbo Gymnasium 1828 – 1872. Helsingfors 1919.

Tuntematon Luonnonmaa.

Wahlström, Bertel: Katedralskolan i Åbo – Finlands skola. Åbo 2016 (löytyy https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//katedralskolan_historiikki.pdf).